

Розділ 5
ГЕОДЕЗІЯ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ:
СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

УДК 332.05:63:36

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

М. Ступень, д. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-7599-8261

Р. Таратула, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-6943-382X

Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/10.31734/architecture2019.20.085>

Ступень М., Таратула Р. Оцінка економічної ефективності сталого розвитку сільських територій

Встановлено, що сталий розвиток сільських територій залежить від ефективності функціонування сільсько-господарських підприємств. Основною метою проведеного дослідження є оцінка економічної ефективності сталого розвитку сільських територій, яка повинна враховувати не лише доходи, а й витрати діяльності суб'єктів господарювання в галузі сільського господарства. Систематизація літературних джерел засвідчила, що під соціально-економічним розвитком сільських територій варто розуміти динамічну взаємодію, яка полягає в економічному прогресі та взаємодії на територіальному рівні. Доведено, що соціально-економічна перебудова українського села вимагає створення високопродуктивного сільського господарства. Актуальність вирішення окресленої наукової проблеми полягає в тому, що стимулювання розвитку підприємництва у сільському господарстві є основним напрямом відродження цього виду діяльності. Опрацьовані статистичні дані вказують на негативну тенденцію зниження кількості сільськогосподарських підприємств у сільському господарстві Львівської області за 2005–2016 рр. На основі аналізу економічної діяльності сільськогосподарських підприємств Львівщини спостерігаємо тенденцію до збільшення чистого прибутку на 3,8 тис. грн за зростання на 1 % кількості підприємств, які його одержали. Чистий збиток знизиться на 4,4 тис. грн за зменшення на 1 % загальної кількості підприємств, що зазнали збитку. Методичним інструментарієм проведеного дослідження став метод побудови матриці коефіцієнтів кореляції, представлений у вигляді матричного графіка. Дослідження роботи сільськогосподарських підприємств у галузі сільського господарства дасть змогу запропонувати нові підходи до розвитку сільських територій, які матимуть на меті стимулювання підприємницької активності та диверсифікацію зайнятості сільського населення.

Ключові слова: ефективність, сталий розвиток, сільські території, сільськогосподарські підприємства, аграрне виробництво.

Stupen M., Taratula R. The assessment of economic efficiency of rural territories sustainable development

One has suggested that sustainable development of rural territories depends on the efficiency of agricultural enterprises functioning. The main objective of the conducted research is to assess the economic efficiency of sustainable development of rural territories, which should take into account not only incomes but also the costs of activities of business entities in the field of agriculture. In addition, the systematization of literary sources has shown that one should consider the social and economic development of rural territories as the dynamic interaction, which lies in economic progress and interaction at the territorial level. It is proven that the social and economic restructuring of the Ukrainian village requires creation of highly productive agriculture. The actuality of that scientific problem is explained by the fact that stimulating the development of entrepreneurship in agriculture is the major direction of that activity revival. The studied statistics shows a negative tendency for decrease of the number of agricultural enterprises in the agriculture of Lviv region for the period of 2005–2016. Basing on the analysis of the economic activity of agricultural enterprises of Lviv region, one can conclude that there is a tendency to increase of the net profit by 3,8 thousand UAH along with an increase in the number of enterprises, receiving the profit, by 1 %. The net loss will decrease by 4,4 thousand UAH, with 1 % decrease of the total number of enterprises, experiencing that loss. The method of constructing of a matrix of correlation coefficients, presented in the form of a matrix graph, was used as the methodical tool of the conducted research. To sum up, the research on agricultural enterprises performance in the field of agriculture will secure new approaches to rural territories development. Their goal will suggest stimulation of business activity and diversification of rural population employment.

Key words: efficiency, sustainable development, rural territories, agricultural enterprises, agricultural production.

Постановка проблеми. Сталий соціально-економічний розвиток сільських територій безпосередньо впливає на рівень продовольчої, екологічної та економічної безпеки країни, що, своєю

чергою, залежить від ефективності функціонування сільськогосподарських підприємств. Але відсутність відповідних інституційних механізмів з управління земельними ресурсами є головною

проблемою розвитку сільських територій та галузі сільського господарства зокрема. Це підтверджує існуюча негативна тенденція показників якості життя сільського населення, що зумовлена зниженням рівня його доходів, погіршенням демографічної ситуації. За цих умов оцінка економічної ефективності сталого розвитку сільських територій та розробка на цій основі теоретико-методологічних підходів до їх організації, удосконалення управління ними є інструментом подолання існуючих соціальних, економічних та екологічних диспропорцій у розвитку сільської економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Методичні підходи до процесу оцінювання ефективності сталого розвитку сільських територій відображено у дослідженнях О. Гуторова [2], М. Маліка [4], Л. Мармуль [6], П. Саблука [8], М. Хвесика [5] та ін. Проте актуальними залишаються питання оцінки економічної ефективності сталого розвитку сільських територій, які повинні враховувати не лише доходи, а й витрати діяльності суб'єктів господарювання в галузі сільського господарства.

Постановка завдання. Оцінювання економічної ефективності виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах з метою забезпечення сталого розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сільських територій – система заходів (соціально-економічних, політико-правових), спрямованих на забезпечення стабільних незворотних змін у виробничій, соціальній та екологічній сферах. Під соціально-економічним розвитком сільських територій варто розуміти динамічну взаємодію, яка полягає в економічному прогресі та взаємодії на територіальному рівні [3].

Слід зазначити, що сталий розвиток сільських територій має два напрями:

1) стійкий розвиток сільських населених пунктів, призначених для забудови і проживання населення, з розвитком відповідної інженерної, транспортної та іншої інфраструктури;

2) стабільний розвиток сільських поселень і територій у частині збільшення обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення ефективності сільського господарства, досягнення повної зайнятості сільського населення та підвищення рівня його життя, раціонального використання земель [7].

Функціонування сільськогосподарських підприємств на сільських територіях сприяє їхньому розвитку за екологічними, економічними та соціальними показниками. Відповідно зростає якість життя сільського населення, знижується рівень безробіття, поліпшується демографічна та екологічна ситуація в країні. Відтак у контексті сталого розвитку сільських територій економічну ефективність від запровадження відповідних заходів варто оцінювати через зростання показників сільської економіки, зокрема підвищення рентабельності сільськогосподарських підприємств за рахунок раціонального використання земельних ресурсів, зростання рівня працевлаштування сільського населення, впровадження енергоефективних та екологічно орієнтованих технологій у виробництво [11].

Але за соціально-економічної ситуації, що склалася сьогодні в сільській місцевості, аграрний напрям економіки перебуває в критичному стані, що призводить до дестабілізації розвитку сільських територій. За таких умов соціально-економічна перебудова українського села вимагає створення високопродуктивного сільського господарства.

На сьогодні, згідно зі статистичними даними [9], основними товаровиробниками сільськогосподарської продукції є господарські товариства (17,6 % у 2005 р.; 20,8 % у 2016 р.) та фермерські господарства (67,3 % у 2005 р.; 65,2 % у 2016 р.). Одержані дані вказують на негативну тенденцію зниження кількості сільськогосподарських підприємств у сільському господарстві Львівської області за 2005–2016 рр. (див. табл.). Але, виходячи з низької частки виробників сільськогосподарської продукції, саме стимулювання розвитку підприємства в сільському господарстві є основним напрямом відродження цього виду діяльності.

Планування розвитку сільських територій нерозривно пов'язано з перспективами розвитку сільського господарства як агропродовольчого сектору економіки [8]. Проблема підвищення ефективності виробництва полягає в тому, щоб на кожну одиницю ресурсів чи витрат (трудових, матеріальних та фінансових) досягнути максимально можливого збільшення обсягу виробництва і прибутку (доходу) [10].

Важливим економічним показником в аналізі діяльності сільськогосподарських підприємств Львівщини протягом 2011–2016 рр. є фінансовий результат, що відображає чистий прибуток, з одного боку, та збиток, з іншого. Частка сільськогосподарських підприємств, які одержали чистий прибуток, до їхньої загальної кількості зросла зі 72,6 % у 2011 р. до 80,8 % у 2016 р., або на 484,9 та 1248,0 млн грн відповідно (рис. 1).

Кількість сільськогосподарських підприємств у сільському господарстві Львівської області

Сільськогосподарські підприємства	2005 р.	2010 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.
Господарські товариства	304	250	224	228	224	251
Приватні підприємства	200	177	150	133	128	119
Виробничі кооперативи	12	13	15	14	16	31
Фермерські господарства	1161	1002	1025	1028	1044	788
Державні підприємства	23	10	6	6	6	7
Підприємства інших форм господарювання	25	38	22	17	10	13
Всього	1725	1490	1442	1426	1428	1209

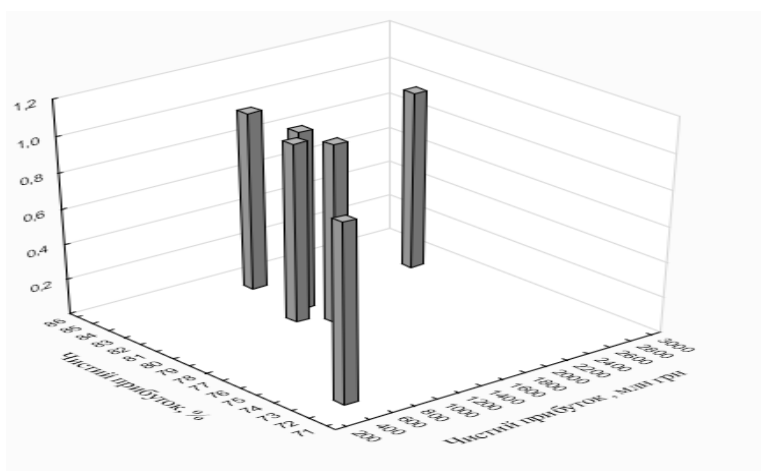

Рис. 1. Гістограма фінансового результату сільськогосподарських підприємств Львівської області, які одержали чистий прибуток у 2011–2016 рр.

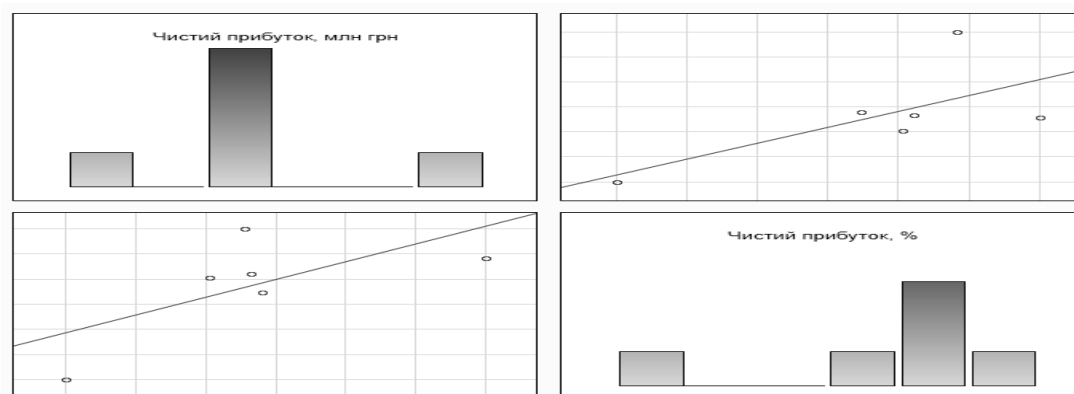

Рис. 2. Матричний графік фінансового результату сільськогосподарських підприємств Львівської області, які одержали чистий прибуток у 2011–2016 рр.

Спостерігається тенденція до збільшення чистого прибутку на 3,8 тис. грн за зростання кількості підприємств на 1 %, які одержали чистий прибуток, згідно з рівнянням регресії $y = 74,5441 + 0,0038x$, одержаного на основі побудови матричного графіка, що відображає залежність між ними (рис. 2).

На позитивні зрушення при веденні аграрного виробництва у Львівській області за 2011–2016 рр. вказує зменшення на 8,2 % загальної кількості підприємств, які одержали чистий збиток (27,4 % у 2011 р.; 19,2 % у 2016 р.). Максимальна сума збитку становила у 2014 р. 1479,5 млн грн, а мінімальна у 2011 р. – 106,6 млн грн (рис. 3).

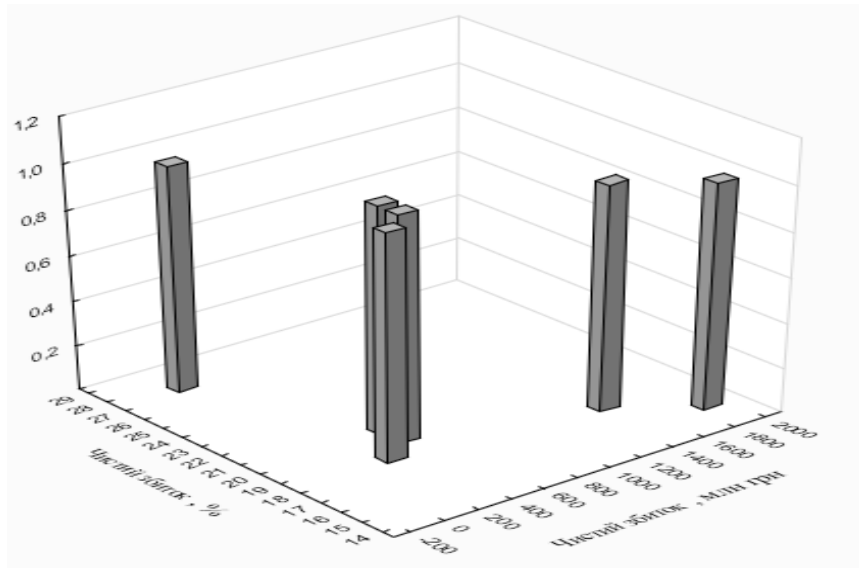

Рис. 3. Гістограма фінансового результату сільськогосподарських підприємств Львівської області, які одержали чистий збиток у 2011–2016 рр.

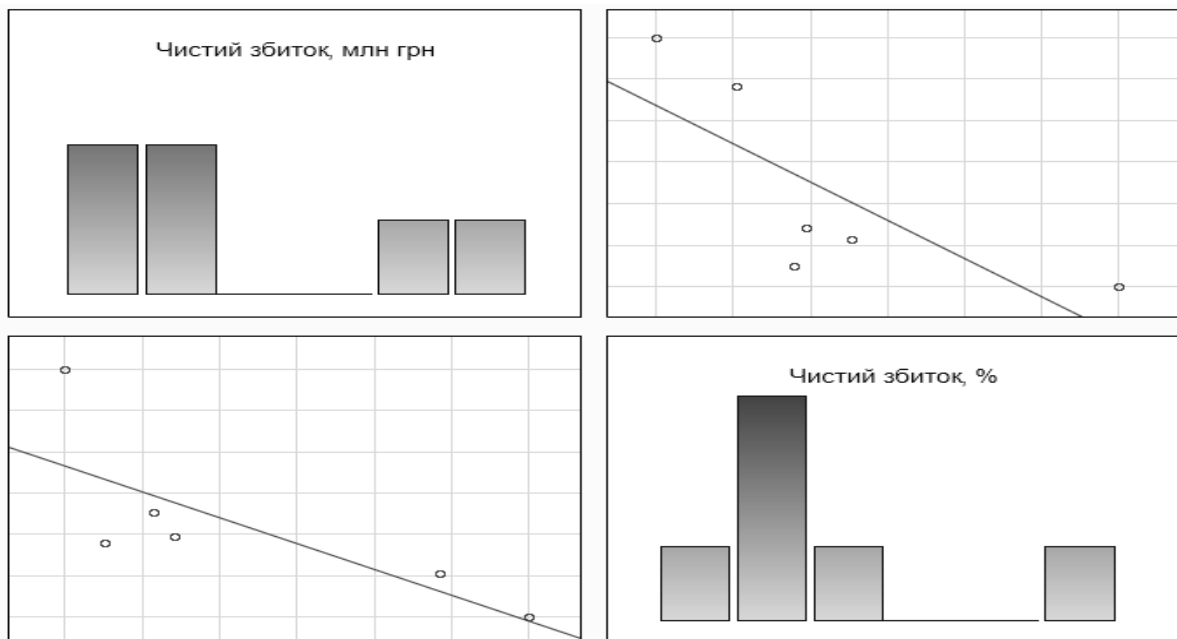

Рис. 4. Матричний графік фінансового результату сільськогосподарських підприємств Львівської області, які одержали чистий збиток у 2011–2016 рр.

У сучасних умовах господарювання суть економічної ефективності аграрного виробництва полягає в одержанні максимального результату від використання виробничих ресурсів [1].

Економічним показником, що виражає якісні та кількісні зміни в економіці аграрного виробництва залежно від розвитку виробництва, є рівень збитковості. Чистий збиток знизиться на 4,4 тис. грн за зменшення на 1% загальної кількості підприємств, що одержали збиток, згідно з рівнянням регресії $y = 23,1652 - 0,0044x$ для

матричного графіка (рис. 4). Матричний графік є діаграмою розсіювання, яку можна вважати графічним еквівалентом матриці коефіцієнтів кореляції.

Висновки. Згідно з дослідженням, сталий розвиток сільських територій забезпечить високопродуктивне виробництво сільськогосподарської продукції, що приведе до розширеного відтворення населення та зростання рівня і якості його життя. Доцільно розробити нові підходи до розвитку сільських територій, які матимуть на

меті стимулювання підприємницької активності та диверсифікацію зайнятості сільського населення. Вони передбачають підтримку сільськогосподарських виробників незалежно від їх виду, типу, розміру, форми власності та господарювання; раціоналізацію структури сільськогосподарського виробництва та його диверсифікацію для підвищення доданої вартості; пільгове оподаткування суб'єктів сільськогосподарської діяльності, дотації, субсидування та відшкодування витрат на страхування; створення сприятливих умов для вкладення інвестицій у сільське господарство; соціальну відповідальність бізнесу в аграрному секторі.

Бібліографічний список

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. Київ: КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Гуторов О. І. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 820–823.
3. Коробка С. В., Пенцак Т. Г. Проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій в Україні. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького*. 2017. № 76. С. 67–71.
4. Малік М. Й., Забуранна Л. В. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації влади. *Економіка АПК*. 2017. № 7. С. 5–14.
5. Малік М. Й., Хвесик М. А. Сталий розвиток сільських територій на засадах раціонального природо-користування та екологічнобезпечного агропромислового виробництва. *Економіка АПК*. 2010. № 5. С. 3–12.
6. Мармуль Л. О. Методичні підходи до розвитку сільських територій на засадах децентралізації. *Економіка АПК*. 2016. № 7. С. 80–86.
7. Прокопа І. В. Сільські території України: дослідження і регулювання розвитку. *Економіка України*. 2007. № 6. С. 50–56.
8. Саблук П. Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України. *Вісник аграрної науки*. 2006. № 5. С. 21–23.
9. Сільське господарство Львівської області: стат. зб. / Головне управління статистики у Львівській області. URL: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 21.01.2019).
10. Сулима М. І. Економічна ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах. *Економіка АПК*. 2009. № 2. С. 88–94.
11. Усюк Т. В., Фаріон Л. В. Методичні підходи до оцінки ефективності розвитку сільських територій за умов сталості. *Економіка АПК*. 2018. № 2. С. 64–70.

Стаття надійшла 26.03.2019.